

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, ח' אב התשפ"ו

חולין פ"ג – שמונים מלקות, חובת הודעה והגדרת יום אחד באותו ואת בנו, וכיסוי הדם

שאלות:

1. ערן אכל שני גיד הנשה של שתי בהמות שונות, כמה מלקות הוא לוקה?

מלקות כפולות

- בדף של אתמול ראינו את הדעה השנייה בדעת רבי יהודה, שהתראת ספק נחשבת התראה, והוא לומד את זה מדין נותר, הוא סובר שלא לוקים על נותר בגלל שהוא לא שניתק לעשה, ומכאן הוכחה לשיטת רבי יהודה שלולא העשה היו לוקים עליו, למרות שהתראת נותר היא התראת ספק (כי אולי בהמשך הוא לא יותיר).
- רבי יעקב חולק וסובר שפטור המלקות בנותר, הוא בגלל שזה לאו שאין בו מעשה, הוא נעשה באופן פסיבי ולא לוקים עליו.
- הגמרא מביאה ניסיון נוסף לפשוט את שאלת אביי האם סומכוס מחייב מלקות כפולות בהתראה אחת גם כשהאיסורים הם מאותו הגוף ולא מגופים מוחלקים?
הברייתא אומרת שאדם שאכל שני גידי נשה משתי ירכיים ימניות, (רש"י) של שתי בהמות שונות – סופג שמונים מלקות. ורבי יהודה אומר שלוקה רק ארבעים, וראה הערה שכתבנו בדף הקודם, מדוע שני גיד הנשה משתי בהמות שונות, נחשב גוף אחד ולא גופים מוחלקים. (מכאן הגמרא בהמשך המסכת תדייק שרבי יהודה סובר שחייבים דווקא על גיד של ירך ימין).
- והגמרא מבררת, אם מדובר באכילה בזה אחר זה ובשתי התראות נפרדות – למה רבי יהודה מחייב רק ארבעים? אלו שני מעשים נפרדים לחלוטין, עם התראות נפרדות שחייבים עליהם פעמיים לכל הדעות!
לכן, בהכרח מדובר באכילה בבת אחת ובהתראה אחת.
- ולפי זה תנא קמא שמחייב שמונים מלקות בהתראה אחת, זה לא חכמים שחולקים על סומכוס כי הם פוטרים מחיוב כפול אפילו כשהגופים מוחלקים (כמו במשנתנו). לכן, התנא קמא הוא בהכרח סומכוס, ומכאן הוכחה שסומכוס מחייב מלקות כפולות בהתראה אחת גם ללא גופים מוחלקים.
- הגמרא דוחה את ההוכחה ומסבירה שניתן להעמיד את הברייתא באכילה בזה אחר זה ובשתי התראות נפרדות ולכן חייבים שמונים, וממילא התנא קמא יכול להיות חכמים.
- אם ככה, שמדובר בשתי התראות, למה רבי יהודה מחייב רק ארבעים? הגמרא מסבירה שבאחד מהגידים האלו לא היה שיעור כזית. ורבי יהודה לשיטתו שלא לוקים על אכילת גיד הנשה אלא אם כן יש בו שיעור כזית, כי הוא כמו בשר של הבהמה.
- ואילו תנא קמא סובר שגיד הנשה נחשב בריה בפני עצמה, ועל בריה לוקים בכל שהוא, ולכן לוקה שמונים על שניהם.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א.
2. ירון מכר למתן עגל, האם הוא צריך לעדכן אותו שהוא מכר גם את אמא שלו?

חובת הודעה באותו ואת בנו

- המשנה אומרת שבארבעה זמנים בשנה (ערב שמיני עצרת, ערב ראשון של פסח, ערב שבועות וערב ראש השנה; ולדעת רבי יוסי הגלילי בגליל גם ערב יום הכיפורים), שבהם הציבור קונה בהמות רבות לסעודה בו ביום, המוכר בהמה לחברו חייב להודיע לו אם מכר את אימה או את ביתה לשחיטה באותו היום, כדי למנוע את שחיטת שתיהן ביום אחד. הבריייתא בגמרא אומרת שלכן אם המוכר לא הודיע לא צורך לחשוש.
- רבי יהודה מיקל וסובר שהחובה קיימת רק אם המכירה הראשונה נעשתה באותו היום, אבל אם מכר את הראשונה אתמול – לא צריך להודיע אפילו בזמנים האלו. עם זאת, רבי יהודה מודה שאם מכר את האם לחתן ואת הבת לכלה (או להפך) חייב להודיע להם בכל מקרה, כי ברור ששניהם ישחטו אותן ביום החתונה המשותף.
- הגמרא אומרת שהמשנה בדרך אגב רומזת שדרך ארץ להשקיע ולטרוח בסעודת החתן יותר מאשר בסעודת הכלה, ולכן החתן קונה את האם הגדולה והכלה את הבת הקטנה.
- המשנה מוסיפה שבאותם ארבעה פרקים, מכריחים את הקצב (הטבח) לשחוט את הבהמה שלו עבור הקונים ששילמו לו כסף, אפילו אם יש לו שור יקר ששווה אלף דינרים והקונה קנה זכות רק בדינר אחד של בשר.
 - ולכן בארבעת הפרקים האלו, אם הבהמה מתה לפני השחיטה – ההפסד הוא של הקונה (כי הבהמה כבר קנויה לו בדינר). בשאר ימות השנה, ההפסד הוא של המוכר (הקצב) כל עוד הקונה לא משך את הבהמה בפועל.
- רבי שמואל בר רב יצחק מסביר שבארבעת הפרקים המוכר מקנה לקונה את הבהמה על ידי אדם אחר שלא מדעת הלוקח ("זכין לאדם שלא בפניו"), כי קבלת בשר לחג היא זכות גמורה לקונה. אבל בשאר ימות השנה הוצאת כסף על בשר לא נחשבת זכות בלבד, ואין חבין לאדם שלא בפניו, ולא עושים שליח לחובה שלא מדעתו.
- רבי אלעזר אומר בשם רבי יוחנן: שבארבעת הפרקים האלו חכמים העמידו את ההלכה על דין תורה שמעות קונות מיטלטלין. מהתורה אין צורך במשיכה פיזית. רק חכמים הצריכו משיכה כדי שהמוכר יתאמץ להציל את הסחורה שכבר קנויה ללקוח משריפה, ובפרקים האלו ביטלו את התקנה הזו מפני שמחת יום טוב.

3. שמעון שחט עגל בפלג המנחה, מותר לו לשחוט את אמא שלו אחרי צאת הכוכבים?

הגדרת "יום אחד" באותו ואת בנו

- המשנה אומרת ש"יום אחד" שמוזכר בדין אותו ואת בנו ("לא תִשְׁחֹטוּ בְיוֹם אֶחָד") מוגדר כיום שבו היום הולך אחר הלילה שלפניו (מערב עד ערב). לכן, השוחט את האם בלילה – אסור לו לשחוט את הבן בכל אותו הלילה ובכל יום המחרת. אבל השוחט את האם ביום – מותר לו לשחוט את הבן מיד בלילה שלאחריו (ששייך כבר ליום הבא).
- רבי שמעון בן זומא לומד את זה מגזירה שווה של המילים "יום אחד" ממעשה בראשית: כמו שבמעשה בראשית נאמר "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד" (הלילה קודם ליום), ככה גם בדין אותו ואת בנו. הגמרא מסבירה שהיה צורך בלימוד המיוחד הזה מפני שכל פרשת

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

אותו ואת בנו סמוכה לקדשים, ובקדשים הכלל הפוך – הלילה הולך אחר היום שלפניו (הבשר נאכל ביום השחיטה ובלילה שלאחריו).

- **רבי** דורש שהמילים "יום אחד" מורות על יום מיוחד והכוונה ליום שטעון כרוז למנוע שחיטת אם ובת – וזה בארבעת הפרקים במשנה שבהם חובה להודיע על מכירת אם ובתה.

4. דולב שחט יונה שהוא מגדל בבית, האם הוא צריך לכסות את הדם שלה?

מצות כסוי הדם

- המשנה בפרק החדש אומרת שמצוות כסוי הדם נוהגת בארץ ובחוץ לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית, בחולין אבל לא במוקדשים (חטאת ועולת העוף). המצווה נוהגת רק בחיה ובעוף ולא בבהמה, בין אם הם מזומנים בבית ובין אם לאו. המצווה חלה גם על כוי מספק, ולכן אין שוחטים אותו ביום טוב (שמא דמו טעון כסוי ואסור לחלל יום טוב על ספק כסוי), ואם שחטו אותו – לא מכסים את דמו ביום טוב.
- הגמרא מבררת למה מוקדשים פטורים מכסוי הדם:

- **רבי זירא** לומד מכך שכתוב בפסוק "וְשִׁפְךָ אֶת דְּמוֹ וְנָסְתָהוּ בְּעֶפְרָן" מהמילה 'בעפר', שמשמעותה שיש להניח עפר גם מתחת לדם וגם מעליו. ובקדשי המזבח לא ניתן להניח עפר על המזבח מתחת לדם המליקה, מפני שאם ישאיר ויבטל את העפר שם בקביעות הוא מוסיף על בניין המזבח וזה אסור כי דוד אמר "הִכָּל בְּכָתֵב מִיַּד ד' עָלַי הַשְׂכִּיל", ואם לא ישאיר אותו שם בקביעות – העפר חוצץ בין הדם למזבח ופוסל את המליקה.
- אבל הגמרא מקשה: הרי גם אם לא ניתן להניח עפר למטה, למה לא נכסה את הדם לפחות מלמעלה, כמו **שרבי יונתן בן יוסף** אמר שצריך לכסות כששחט בהמה ואחר כך עליה חיה, שמכסים את דם החיה רק מלמעלה כי מלמטה אי אפשר?
- הגמרא מתרצת כעיקרון של **רבי זירא** במנחות, ש"כל הראוי לבילה – אין בילה מעכבת בו". בחיה על גבי בהמה הדם עקרונית ראוי להנחת עפר למטה (על גבי דם הבהמה), ולכן גם אם לא הונח עפר – המצווה לא מעוכבת ומכסים מלמעלה. בקדשים, מכיוון שהדם לא ראוי להנחת עפר למטה בגלל איסור המזבח, חוסר האפשרות מעכב את המצווה וקדשים פטורים מכסוי.
- הגמרא שואלת למה לא נגרור את דם הקדשים מעל המזבח ונכסה אותו במקום אחר (כמו שגוררים ומכסים דם שעל הסכין)? הגמרא משיבה שבקדשי מזבח אכן היו עושים ככה, אלא שמשנתנו שפוטרת מוקדשים עוסקת בקודשי בדק הבית (עופות שהוקדשו לבדק הבית ואסורים בהנאה).
- שחיטת העופות האלו מוגדרת כ"שחיטה שלא ראויה" (כי אסור לאכול אותם), ושחיטה שלא ראויה פטורה ממצוות כסוי הדם (כתוב 'צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֹאכְלוּ').

והגמרא תמשיך לדון בזה בדף הבא.